

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Спеціальність (напрямок підготовки) 6.020303 «Філологія»

Шляхи формування соціокультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови

Допущено до захисту «__» _____ 2019 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:

студ. групи ПР-51

Полупан Маргарита Олександрівна

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент

Баранова Світлана Володимирівна

Суми 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ.....	6
1.1 Поняття «соціокультурної компетенції».....	6
1.2 Роль сучасних інтернет-технологій у формуванні соціокультурної компетенції.....	11
1.3 Врахування психологічно-педагогічних особливостей студентів у процесі набуття соціокультурної компетенції.....	15
РОЗДІЛ II МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	20
2.1 Підвищення соціокультурної компетенції через інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.....	20
2.2 Шляхи формування соціокультурної компетенції студентів в процесі навчання іноземної мови.....	28
2.3 Практична модель формування соціокультурної компетенції на основі автентичних матеріалах	30
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41

ВСТУП

Масове розповсюдження веб-технологій в повсякденному та освітньому середовищі обумовило важливість формування нового світогляду освітньої системи, пошуку оновлених методів та форм навчання.

Сьогодні можна спостерігати підвищення важливості формування соціокультурної компетенції студентів під час вивчення іноземної мови, адже саме соціальна та культурна обізнаність відіграє одну з вирішальних ролей в успішній реалізації студентів у сучасному мультикультурному світі.

Процес формування соціокультурної компетенції під час навчання іноземної відкриває перед науковцями широкий діапазон проблем, серед яких актуальним залишається питання підготовки студентів до міжнародної комунікації як в реальному, так і в інформаційному середовищі.

Запропонована тематика неодноразово виступала об'єктом наукових досліджень. В історії лінгвістичних студій особливо помітними є праці М.З.Біболетової [2], Е. А. Генцицької [5], Н. М. Гордієнко [6], Г. В. Князевої [11], Т. М. Колодько [13], Ю. В. Маркобок [15], А. С. Нипадимки [18], Н.О.Пшеняннікової [21], Н. І. Сарновської [18], В. В. Сафонової [22], В.М.Чиркової [27], С. Берардо [29], М. Бірама [32], Д. К. Деардорффа [33], Дж.Лонерган [35], Т. Марча [36], М. І. Поззо [37], А. Фантіні [34] тощо.

Актуальність даного дослідження полягає у визначенні ролі інформаційно-комунікаційних технологій як реалії сьогодення в процесі навчання іноземної мови задля формування соціокультурної компетенції студентів в умовах сучасності.

Мета роботи становить обумовлення важливості інтеграції інтернет-технологій у навчальний процес вивчення іноземної мови, виокремлення головних аспектів використання інтернет-ресурсів на заняттях з метою формування соціокультурної компетенції студентів, що вивчають іноземну мову, обґрунтування необхідності акцентування саме на набутті соціокультурного компонента студентами за допомогою автентичних

матеріалів.

Задля досягнення поставленої мети були визначені наступні **завдання**:

- 1) розкриття сутності понять «компетенція», «соціокультурна компетенція», «автентичність»;
- 2) дослідження ролі та ступеню залучення сучасних інтернет-технологій в освітній процес задля формування соціокультурної компетенції;
- 3) проведення соціального опитування студентів мовних та немовних спеціалізацій, що вивчають іноземну мову, з метою виявлення вподобань та присутніх проблем у навчальному процесі;
- 4) аналіз теоретичних аспектів формування соціокультурної компетенції;
- 5) створення практичної моделі формування соціокультурної компетенції на основі автентичних матеріалів.

Об'єктом даної наукової праці є інтернет-технології та автентичні матеріали, які можна використовувати задля формування соціокультурної компетенції студентів.

Предметом дослідження є методологія інтеграції та використання інформаційно-комунікаційних технологій та автентичних матеріалів з метою формування соціокультурної компетенції студентів.

Під час проведення наукового дослідження були використані наступні **методи**: 1) аналітичний метод; 2) теоретичний синтез; 3) метод теоретичного узагальнення; 4) структурний аналіз; 5) системний аналіз, класифікація; 6) описовий метод; 7) соціальний експеримент, проведений у формі опитування, результати якого були проаналізовані описовим методом; 8) моделювання.

Практичне значення даної праці ґрунтується в тому, що отримані результати можна використовувати в процесі вивчення сучасної методики викладання іноземної мови, теорії міжкультурної комунікації та соціолінгвістики, при підготовці занять з іноземної мови, метою яких є формування та розвиток соціокультурної компетенції студентів, при систематизації вправ на базі створеної практичної моделі формування соціокультурної компетенції на основі автентичних матеріалів.

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації теоретичних знань та переходу до практичних засад формування соціокультурної компетенції студентів за допомогою інтеграції інформаційних та автентичних ресурсів; виявлення потреб та вподобань сучасного студентства в ході навчання іноземної мови.

Апробація результатів та публікації. Автор цієї науково-дослідної роботи здійснив публікацію тез на тему «Шляхи формування соціокультурної компетенції студентів у сучасному інформаційному просторі» під час Міжнародної науково-практичної конференції «Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури» від Наукової філологічної організації «ЛОГОС», що відбулася у м. Львів 10-11 травня 2019 року. Була здійснена апробація у вигляді публікації матеріалів під назвою «Практична модель формування соціокультурної компетенції за допомогою інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес» у II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій» від ГО «Інститут інноваційної освіти», що відбулася у м. Одесі 24-25 травня 2019 року.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається з двох розділів. У першому сконцентрована увага на теоретичних питаннях: з'ясування поняття «соціокультурної компетенції», розгляд її характерних рис та важливості задля покращення ефективності навчання іноземної мови. У другому розділі аналізується проведене опитування, розглядається процес інтеграції інтернет-технологій в освітню діяльність, шляхи формування соціокультурної компетенції, пропонується практична модель формування соціокультурної компетенції.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

1.1 Поняття «соціокультурної компетенції»

Використання іноземної мови в якості засобу комунікації в сучасному мультикультурному світі є самоціллю навчання та вивчення іноземної мови. На сьогодні діалог культур є інтегральною частиною глобалізованого світу. Щодня можна спостерігати комунікацію та переплетіння різних культур, особливо за допомогою соціальних мереж, таких як Facebook, Instagram, Twitter, YouTube й Telegram. У сучасному інформаційному просторі вже відбувається зсув розуміння поняття «соціалізації», де на перший план виходить процес «медіа-соціалізації».

Кожного дня соціальні медіа нового формату набирають популярності та прихильників серед представників сучасного суспільства. Вони мають економічний, соціальний та культурний вплив на міжнародну адаптацію, а також є каталізатором інтернаціонального діалогу [34].

Іншомовна комунікація складається з трьох головних компонентів [8, с.144]:

1) *Мовний компонент.*

Згідно з визначенням М. Пентилюка, мовну компетентність становлять знання особистості про саму мову, її граматичну структуру, словниковий склад, історію та закони її розвитку; роль мови в ментальності народу, в суспільному житті, розвитку інтелекту; уміння давати оцінку кожному з рівнів мовної системи, розрізняти мовні категорії, здатність усвідомлювати мову як своєрідну знакову систему, що забезпечує мислення людини, формування її думок і почуттів [19, с. 161]. Таким чином, мовний компонент охоплює фонетичну, лексичну, семантичну, орфоепічну, орфографічну, фонологічну,

граматичну та стилістичну компетенції, а також навички по їхньому використанню в процесі розмови.

2) Мовленнєвий компонент.

Дана компетенція містить такі уміння як аудіювання, говоріння, читання та письмо. Мовний та мовленнєвий компоненти нероздільні поняття, адже останній базується на граматичних, лексичних та фонетичних знаннях, тобто на мовній компетенції [8, с. 144].

3) Соціокультурний компонент.

Він обіймає одну з провідних ролей при вивченні іноземної мови, адже саме в ньому ґрунтуються засади розуміння національно-культурних реалій, норм мовленнєвої та невербальної поведінки представників закордонних країн. Аналізуючи даний компонент, Т. Колодько розглядає соціокультурну компетенцію як інтегративне утворення, яке включає: країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні знання, уміння та навички співвідносити мовні засоби з метою та умовами спілкування; вміння організовувати мовленнєве спілкування відповідно до соціальних норм поведінки, прийнятих у носіїв мови; вміння використовувати мовні засоби відповідно до національно обумовлених особливостей їх вживання [13, с. 38].

Процес формування соціокультурної компетенції відкриває перед науковцями широкий діапазон проблем, серед яких актуальним залишається питання підготовки студентів до міжнародної комунікації як в реальному, так і в інформаційному середовищі [33]. За допомогою соціокультурного навчання у студентів формується толерантне ставлення до інших культур, прийняття традицій та національних цінностей інших держав. Усе це сприяє утворенню позитивного ставлення до мультикультурності та зацікавленості студентів у вивченні іноземної мови.

Задля подальшого визначення поняття «соціокультурна компетенція» розглянемо споріднений термін «компетентність».

У Законі України «Про вищу освіту» зазначається визначення компетентності як динамічної комбінації знань, вмінь та практичних навичок,

способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність, а також є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [9].

Дослідники соціокультурного елементу навчання іноземної мови розмежовують соціокультурну компетенцію на три головні блоки знань: лінгвокраїнознавчі, соціально-психологічні та культурологічні знання.

Соціокультурну компетенцію можна порівняти з конгломератом знань культурних особливостей ментальності народів, адже в цьому блоці розглядаються звички, традиції, норми поведінки й етикету представників країн, а також вміння зрозуміти та підтримати успішну комунікацію.

При дослідженні даної проблеми, варто зазначити, що серед науковців й досі не існує єдиного підходу до визначення структурних складових соціокультурної компетенції. Для ілюстрації, у «Проекті державного освітнього стандарту» [20] виділяються два аспекти – країнознавча та лінгвокраїнознавча компетенції. Дослідження І. Воробйової ілюструє дані дві складові, а також наводить ще третю характеристику – соціолінгвістичну компетенцію [4]. Одна з найповніших та теоретично обґрунтованих класифікацій є праця В. Сафонової, яка серед основних структурних одиниць соціокультурної компетенції зазначає загальнокультурний, лінгвокраїнознавчий, соціолінгвістичний та культурознавчий компоненти.

Для розуміння поняття «соціокультурна компетенція» поспробуємо більш детально розглянути вищезазначені компоненти, подані В.В.Сафоновою [22].

Під *загальнокультурною компетенцією* мається на увазі певний життєвий досвід, сформована картина світу людини, що складається із суми загальнопоширених знань та уявлень про конкретну націю, які сформувалися протягом століть і утворюють універсальні (загальноприйняті) елементи культури.

Лінгвокраїнознавча компетенція передбачає володіння характерними

особливостями вербальної та невербальної поведінки мовних представників в комунікативній ситуації. Лінгвокраїнознавчий компонент підрозділяється на два аспекти: мовленнєва та немовленнєва поведінка.

До мовленнєвої поведінки відносять рівень володіння лексичними одиницями з національно-культурною семантикою, а також вміння та навички вміло використовувати їх під час міжкультурної комунікації.

Немовленнєва поведінка розглядається як уособлення невербальних знань та навичок, до яких входять кінесичні, проксемічні та паралінгвістичні уміння. Кінесетика ґрунтується на розумінні жестів, міміки, контакту очей співрозмовників тощо [39]. Проксеміка – це сфера соціальної психології, що вивчає просторову та тимчасову знакову системи комунікації, до якої входить пози учасників спілкування, тілесні рухи, дистанція тощо [40]. Паралінгвістичні засоби комунікації або паралінгвістика досліджує ритміку, мелодіку, інтонацію, паузацію, фонацію, вигуки комунікантів тощо [41].

До складових *соціолінгвістичної компетенції* належить сукупність знань та навичок адекватно та доцільно застосовувати ті чи інші вербальні засоби комунікації відповідно до обставин спілкування, віку, соціального статусу, обізнаності співрозмовників тощо. Науковець В. В. Сафонова акцентує увагу на володінні наступними маркерами для успішної комунікації, а саме: а) маркерами соціальних стосунків; б) правилами ввічливості; в) реєстровими стилями спілкування (формальним, нейтральним, неформальним).

Остання компетенція, *культурознавча*, визначається як комплекс відомостей про культуру країни, мова якої є предметом вивчення чи навчання, що необхідні задля вільного спілкування. До культурознавчого компонента відносяться знання про своєрідність культури нації, а також вміння оперувати ними. Своєрідність реалізується в переплетінні фактів та знань про культуру певної держави, до яких відносяться цінності народу, традиції, звичаї, вид способу життя, історичний та соціальний фон, особливості ментальності, соціокультурний портрет країни тощо [22].

Таким чином, соціокультурна компетенція – це вміння використовувати одночасно сукупність загальнокультурних, лінгвокраїнознавчих, соціолінгвістичних та культурознавчих компонентів задля досягнення міжкультурного порозуміння між окремими особами чи групами представників різних суспільств через мовні та немовні засоби в рамках соціокультурної картини однієї зі сторін комунікації. Варто зазначити, що саме соціокультурна компетенція сприяє усвідомленню спільного та відмінного між народами, допомагає уникати упереджень та недоречних стереотипів, розвиває у студентів толерантне ставлення до невідомого, а також формує особистість, яка свідомо та з почуттям відповідальності діє як у власному суспільстві, так і на міжнародному просторі.

Згідно з думками В. С. Куліш та Я. М. Грішиною, іншомовна компетенція є зміною станів особистості у багаторівневій освітній системі [7, с. 27]. Для формування соціокультурної компетенції необхідно застосовувати відповідно підібрані автентичні тексти, аудіо- та відеозаписи з вагомим словниковим запасом, у якому студент віднайде найбільш розповсюджені комунікативно-значущі лексичні одиниці, що вживаються в типових мовленнєвих ситуаціях, активну лексику та розмовні кліше для висловлення власної думки, а також слова з національно-культурним ядром – реалії країни в цілому та реалії повсякденного життя.

Отже, соціокультурна компетенція – це система знань, вмінь та навичок в процесі навчання якої відбувається формування світогляду, моралі та поведінки, а також розуміння ментальності та культури країни, мова якої вивчається. Іншомовна соціокультурна компетенція готує до безпосереднього діалогу в багатокультурному світі сьогодення.

1.2 Роль сучасних інтернет-технологій у формуванні соціокультурної компетенції

Майже всі зміни та зрушення у системі вищої освіти відбуваються за сприянням інтернет-технологій, що допомагають перетворити застарілий спосіб навчання на більш гнучкий та інтерактивний курс оволодіння знаннями. Великий вплив на ефективність освіти мають інтернет-можливості сьогодення, адже через їхнє використання вчитель має можливість впроваджувати новітні навчальні методики, що покращують організацію навчального процесу загалом. Під час навчання, студент може звертатися до численних доступних інформаційних джерел з метою опрацювання матеріалу курсу.

Онлайн навчання забезпечує використання, окрім текстової та графічної інформації, ще й аудіо- та відеоматеріалів. По-перше, дана варіація навчальної інформації підвищує зацікавленість студентів у вивченні мови, адже можна побачити і почути як розмовляють носії мови, перебуваючи в інформаційному просторі. По-друге, аудіо- та відеозаписи є наочним матеріалом для викладання, що сприяє запам'ятовуванню та розумінню нових знань студентом.

Одна з вирішальних переваг переходу на інформаційні платформи під час навчання іноземної мови базується в тому, що електронні технології відповідають вимогам сучасного світу та, особливо, молодому поколінню [31]. Адже для успішної реалізації себе в житті, студентові конче необхідно володіння технологіями сучасності в якості ключової компетенції.

Бурхливий розвиток інтернет-технологій став стимулом до трансформацій у сфері освіти, утворивши нові вимоги до представників суспільства та самої освітньої системи. Таким чином, можна прослідкувати тенденцію до злиття освітніх та інформаційних засобів навчання іноземної мови.

Сучасні вітчизняні й закордонні педагоги-методисти все частіше наголошують на необхідності опанування навичками XXI століття. Спираючись на дослідження науковців Шона Кроулі та Біла Бовлера, можна виділити чотири основні компетентності (the four 'C's, або ж «Чотири „К“»):

- 1) Колаборація (від англ. – *collaboration*) – уміння студента взаємодіяти та співпрацювати в парах, групах чи командах.
- 2) Критичне мислення (від англ. – *critical thinking*) – уміння студента ставити питання та самостійно вирішувати задачі, на противагу сприйняттю готової інформації чи зубрінню напам'ять інформації.
- 3) Креативність (від англ. – *creativity*) – прояв та вироблення творчого підходу до вирішення поставлених проблем, використання уяви для створення чогось унікального та нового.
- 4) Комунікація (від англ. – *communication*) – покращення ефективності передачі та отримання інформації усно, письмово та через інтернет-простір.

До основних компетентностей іноді ще додаються наступні:

- 5) Комп'ютерна грамотність (від англ. – *computer literacy*) – уміння користуватися інтернет-пошуком (тобто знаходити потрібну інформацію), створювати презентації, відео- та аудіоматеріали.
- 6) Культурна та глобальна обізнаність (від англ. – *cultural and global awareness*) – здобування знань та навичок в соціокультурному аспекті, формування толерантного ставлення до багатокультурності світу.
- 7) Громадянська відповідальність та етика (від англ. – *citizenship and ethics*) – навчання суспільним нормам поведінки, а також соціальним цінностям нації [30].

Задля сприяння розвитку вищезазначених навичок, найефективнішим способом виступає мультимедійні технології, саме тому їхнє використання має великий попит серед викладачів іноземної мови, особливо англійської.

Інтегральною частиною мультимедійних засобів навчання є сучасна інтернет-мережа, яка забезпечує додаткові можливості знаходження відповідних матеріалів з метою розширення загальної обізнаності студентів, а також їхніх соціокультурних знань про державу, мова якої вивчається [37, с.24]. Одним з головних плюсів глобальної павутини постає безперешкодна комунікація з носіями мови, що відіграє ключову роль в процесі навчання іноземної мови для студентів. До практичних інтернет-ресурсів входять онлайн підручники, довідкові матеріали такі як словники та енциклопедії (які оновлюються щодня, що свідчить про найсучаснішу інформацію), онлайн бібліотеки автентичної інформації, наочні матеріали у вигляді аудіо-, відеозаписів тощо.

Наочне відображення сучасних освітніх тенденцій схильне проявлятися саме через мультимедійні технології [2, с. 95]. В якості прикладу пропонуємо такі методи навчання через інформаційний простір як показ англomовних відеоматеріалів (освітні, документальні та художні фільми), сприйняття на слух аудіофайлів англійською мовою (розповіді, інтерв'ю, прослуховування пісень; особливо влучним поєднанням є аудіосупроводження навчальних підручників, коли студенти слухають матеріал й одразу практикують на вправах почуте), освітні комп'ютерні ігри з метою покращення засвоєння отриманої інформації та перевірки вироблених соціокультурних знань через інтерактивну взаємодію під час гри.

В умовах сучасного світу неможливо якісно підготувати студента, особливо з іноземної мови, без застосування інноваційних освітніх технологій. Під інтернет-технологіями сьогодення в освіті розуміються використання інформаційно-комунікативних засобів у навчанні, проектна діяльність, мультимедійна інтеграція в процес навчання, створення презентацій, робота з ресурсами Інтернет-мережі, дистанційні технології міжнародної комунікації тощо [29, с. 63].

Важливим аспектом при викладанні іноземної мови є вміння правильно користуватися інтернет-ресурсами. Пропонуємо класифікацію

американського педагога та співзасновника освітніх проєктів WebQuest разом з Next Era Ed Тома Марча, який виокремив наступні етапи у роботі з інтернет-ресурсами:

- огляд доступних веб-ресурсів, тобто ознайомлення з наявним матеріалом задля адаптації в інтернет-мережі та набуття упевненості в навичках опрацюванні необхідної інформації;
- пошук потрібного матеріалу за допомогою веб-ресурсів, що відповідають критеріям заданої мети ;
- спілкування з іншими користувачами інтернет-ресурсів та обмін думками з приводу навчальної інформації;
- впровадження освітніх електронних ресурсів у навчальний процес, що повинне передувати вибірці та підготовки відповідних джерел інформації для студентства;
- розробка вправ на базі обраних інтернет-ресурсів [36].

Ефективність навчання іноземної мови можна підвищити через інтеграцію новітніх інформаційних веб-технологій. Викладач має застосовувати гуманістичний метод до викладання на відмінну від авторитарного підходу. Тобто разом з інтеграцією інноваційних засобів навчання відбувається зсув ролі викладача у навчальному процесі. Ціль гуманістичних освітніх методів полягає у розкритті творчого потенціалу студентів та сприянні вдосконалення іномовних компетенцій під час комунікативної діяльності.

Впровадження інтерактивних технологій підвищує соціокультурну компетенцію студентів, а також поглиблює знання у соціокультурних ситуаціях різних націй, як наслідок, збільшення рівня міжнародної компетентності [38, с.84]. Студенти навчаються правильно взаємодіяти та спілкуватися з людьми різних культур, що поліпшує розуміння мультикультурності світу та нейтралізацію соціокультурних конфліктів. Таким чином, сучасні інтернет-технології якнайкраще сприяють формування

іншомовної соціокультурної компетенції у студентів за мінімальний часовий проміжок.

1.3 Врахування психологічно-педагогічних особливостей студентів у процесі набуття соціокультурної компетенції

Передову роль під час формування соціокультурної компетенції студентів відіграє вікова психологія, адже вивчення іноземної мови спирається не тільки на комунікативний аспект, тобто на співрозмовника, не тільки на картинку світу, себто на свідомість, проте й на особистість студента [3, с. 24].

Згідно з експериментальними дослідженнями та аналізу наукової літератури, навчання іноземної мови студентів значною мірою залежить від вікових особливостей психічного розвитку [26, с. 143].

Студентський вік є відображенням ранньої дорослості. Сам термін «дорослість» має великий семантичний спектр. Відомий психолог Б.Г. Ананьєв справедливо стверджував, що зрілість людини як індивіда (фізична зрілість), особистості (громадянська), суб'єкта пізнання (розумова зрілість) і праці (працездатність) за часом не збігається [1].

Студентство характеризується етапом індивідуалізації й, водночас, збігається з періодом кризи пізньої юності. Саме через це перед викладачем постають виклики, як «знайти підхід» до кожного студента й покращити його знання. Під «кризою переходу до дорослості» розуміють наступні два аспекти:

- 1) Криза народження, тобто перехід до нового способу життя, прийняття ціннісно-значущих суспільних форм діяльності;
- 2) Криза фактичного розриву ідеалу та реальності, який необхідно подолати практичним шляхом в процесі самовизначення [12, с. 2].

Значну частину уваги необхідно приділяти саме психолого-педагогічним аспектам у процесі вивчення іноземної мови як на заняттях, так і в позакласній діяльності. Під час планування й проведення занять викладач має враховувати наступні пункти:

- 1) загальний розвиток студента, його вікові, психологічні та пізнавальні особливості;
- 2) своєрідність розумового розвитку в період юності;
- 3) варіативність засобів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів відповідно до доцільності їхнього застосування під час навчальних занять, спрямовані на підвищення зацікавленості культурними здобутками власного та інших народів;
- 4) підготовка навчального матеріалу згідно з принципом «від простого до складного»;
- 5) застосування міжпредметних зв'язків задля покращення ефективності запам'ятовування матеріалу;
- б) плекання інтересу до суспільно-політичних, історичних, культурних, літературних та естетичних аспектів країн, мова яких вивчається [10, с.78].

Етап індивідуалізації є особливо вагомим етапом духовного життя молодшої людини. Він пов'язаний з пошуком свого місця та ролі в суспільстві, зі становленням та остаточним формуванням власного світогляду, з прийняттям певних обмежень, продиктованих правилами соціуму, з визначенням своєї унікальності та творчого потенціалу.

Згідно з думкою доктора педагогічних наук Г. А. Мелекесова, студентський вік – це початок становлення справжнього авторства у визначенні та реалізації власного погляду на життя та індивідуального способу життя [16, с.73].

Під час навчальної діяльності відбувається формування особистості студента, а його продуктивність навчання прямо пропорційна настрою та ставленню до предмета. Спираючись на ієрархічну класифікацію потреб А.Маслоу, потреби вищих рівнів виникають тільки після задоволення 1) фізіологічних потреб; 2) потреби в безпеці; 3) потреби в коханні; 4) потреби в прийнятності суспільного статусу (поваги інших); 5) потреби в самореалізації та індивідуальному розвитку. Тому викладачу під час співпраці зі студентами

слід приділяти увагу їхньому емоційному розвитку. Відчуття нових емоцій є одним з головних стимулів до зацікавленості у навчальному предметі та самостійних пошуків вирішення поставлених проблем [10, с. 87].

Учені-лінгвісти вивчають індивідуальні особливості студентів з тією метою, щоб розвивати властиві їм здатності до різних аспектів мови, тому що глибше знаючи особливості кожного з них, легше домогтися кращих результатів у розумінні іноземної мови.

У період юності людина максимально працездатна, витримує найбільші фізичні та психічні навантаження, здатна до оволодіння складними способами інтелектуальної діяльності. Студентові легко опанувати всі необхідні в обраній професії знання, вміння та навички, а також сформувати відповідні компетенції. Набувають розквіту спеціальні особистісні та функціональні якості (організаторські та лідерські здібності, ініціативність, винахідливість, чіткість і акуратність, посидючість та швидкість реакцій тощо) [26, с. 144].

Досліджуючи психологічно-педагогічний аспект під час навчання іноземної мови, слід акцентувати увагу на такому понятті як «мотивація» студента. Мотивація розуміється більшістю науковців як сукупність, система психологічно різнорідних чинників, що детермінують поведінку та діяльність людини [23]. Згідно з думкою К. С. Шевирдяєвої, мотивація – це сукупність внутрішніх та зовнішніх рушійних сил, котрі спонукають людину до певних дій. Мотивація навчальної діяльності студентів, що є складним структурним утворенням, залежить не тільки від актуальної діяльності та умов її протікання, а й від суб'єктивних чинників. Цілі та життєві цінності студентів, тісно взаємопов'язані з їх мотивами, виступають визначальною силою навчально-професійної діяльності, при цьому очевидно, що зв'язок мотивації та результатів навчання опосередкований природними здібностями й набутими навичками [28, с. 73]. Таким чином, викладачу іноземної мови потрібно вміти привернути увагу до предмета вивчення та умотивувати студентів до ефективного навчання.

Проте однією з головних проблем оволодіння іноземною мовою є велика за обсягом кількість матеріалу, що необхідно опрацювати, а також незначна кількість годин, виділених на її вивчення. Тому викладач є декілька обмеженим в опрацюванні соціокультурної компетенції студентів на заняттях. Постає питання: «Що робити в даних обставинах?» Виходом з даного становища є поєднання базових навчальних видів діяльності (читання, письмо, аудіювання та говоріння) з соціокультурним компонентом. Доцільним буде використання читання автентичних текстів іноземної мови, в основі яких лежать лінгвокраїнознавчі знання. За думкою педагогів, це одна з найпоширеніших практик розширення соціокультурного кругозору студентів.

Завдяки впровадженню художніх творів у процес навчання забезпечується повторювальність лексичних одиниць в різних контекстах та граматичних конструкціях, що сприяє запам'ятовуванню матеріалу [15, с.138]. В основі лексики художнього тексту лежить загальноповседневний словник розмовної мови. Крім того, художні тексти збагачені суспільно-історичним та культурним фоном, що допомагає виконати головну освітню мету – введення студентів у культурологічний світ країни, мова якої вивчається.

Інтеграція інформаційних технологій відкриває перед викладачем цілий спектр видів діяльності по мотивуванню студентів до вивчення іноземної мови, невіддільно від формування соціокультурної компетенції. Викладачу, як керівнику навчального процесу, під час надання матеріалу необхідно зорієнтувати студентів у місці та часі історично-культурних подій з метою складення загального уявлення щодо специфіки країни та історичної епохи, на фоні якої розгортаються події [38, с. 85].

Створення сприятливого психологічного фону та взятий за основу комунікативний напрямок навчання іноземної мови є вихідними факторами у навчальній діяльності зі студентами, оскільки саме в цей період у них проявляється потяг до відстоювання своїх поглядів, самоствердження та самовираження.

Розмаїття кола інтересів, спрямованість професійного навчання стають головними причинами підвищення рівня індивідуалізації навчання іноземної мови. Посилення почуття відповідальності та свідоме ставлення до здобуття освіти розкриває перед організацією навчальної та самостійної роботи студентів великі двері, що дозволяє стимулювати самоосвіту.

Можна виокремити наступні головні характеристики навчального процесу з іноземної мови: поступове впровадження комунікативно-пізнавального навчання, націленого на підвищення рівня мовлення студентів, спонукання та мотивування до волевиявлення власних думок щодо питань, які є предметом дискусії, навчання з індивідуальною траєкторією для кожного студента, зорієнтована на застосування іноземної мови у подальшій діяльності студентів, орієнтація на широке коло видів самостійної роботи.

Наявність сприятливих дидактичних обставин є важливим елементом задля формування чинного рівня соціокультурної компетенції [17, с. 75]. Під дидактичними обставинами маємо на увазі наступне: врахування психологічно-вікових властивостей студентів, сприятливий соціальний клімат та соціалізація, педагогічна вправність викладача, заохочення та мотивування студентів до вивчення іноземної мови, комплекс методичних та інтерактивних матеріалів, спрямованих на формування соціокультурної компетенції тощо.

Отже, в ході нашого дослідження ми наголошуємо на важливості впровадження та акцентування на соціокультурному підході до вивчення іноземної мови в сучасному світі задля успішної реалізації студентів впродовж життя.

РОЗДІЛ II

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

2.1 Підвищення соціокультурної компетенції через інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес

Масове розповсюдження веб-технологій в повсякденне та освітнє середовище обумовило важливість формування нового світогляду освітньої системи, пошуку оновлених методів та форм навчання, застосування соціальних платформ під час вивчення іноземної мови. Симуляція життєвих ситуацій, робота в командах задля вирішення поставлених проблем, ситуативний розбір задач передбачають застосування інформаційних технологій.

Упровадження веб-ресурсів у процес навчання іноземної мови є необхідною умовою сьогодення. Сучасна методика навчання є сукупністю педагогічних засобів, що мотивують студентів досліджувати різноманітні аспекти мови з творчим підходом, формують сприятливі обставини для цільного розуміння вивченого матеріалу [32]. Серед іншого значний акцент роблять саме на формуванні соціокультурної компетенції студентів на основі автентичних матеріалів та застосуванні отриманих знань на практиці, тобто перехід від теоретичних знань до практичних навичок.

З метою виявлення навчальних вподобань серед студентів, які прагнуть вивчати іноземну мову, мною було розроблено соціальне опитування, в якому взяло участь 150 студентів мовних та немовних спеціальностей провідних університетів України. Головним аспектом опитування було виявлення ставлення молоді до застосування автентичних матеріалів у процесі вивчення іноземної мови. Пропонуємо детально проаналізувати відповіді на поставлені запитання.

У першому розділі ми зазначали важливість мотивування студентів для успішного вивчення іноземної мови. Щоб збільшити ефективність прогресу в навчанні, студенту необхідно усвідомлювати саму ціль його навчання. Тому першим питанням опитування стало «З якою метою Ви вивчаєте іноземну мову?». Серед наведених варіантів відповідей 38,7% віддали свій голос за досягнення успіху в кар'єрі, 19,3% визначили вивчення іноземної мови як елемент розширення власного кругозору, 18% мріють подорожувати світом без перепон, 16,7% прагнуть жити та працювати закордоном, й 7,3% мають на меті участь у міжнародних програмах.

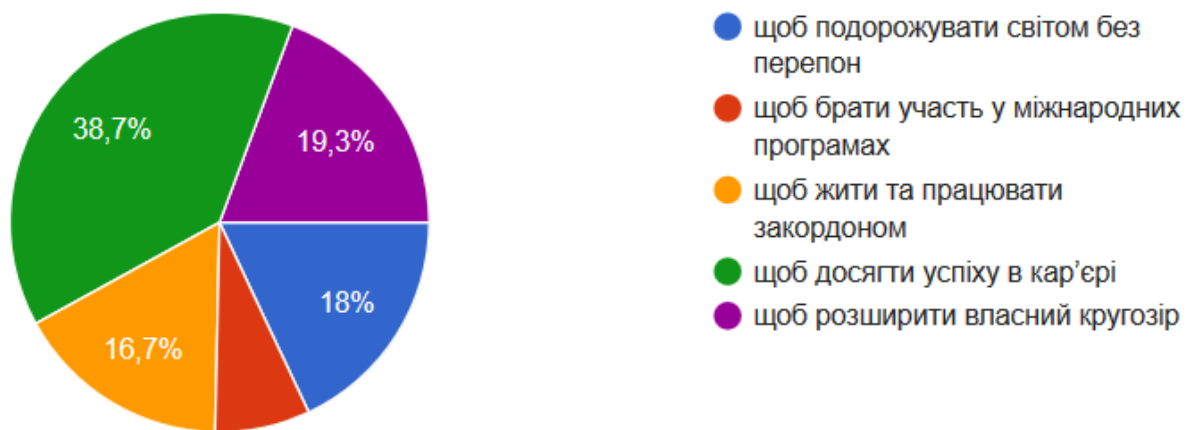

Рис. 2.1 Питання «З якою метою Ви вивчаєте іноземну мову?»

Таким чином, головним рушієм та стимулом до навчання іноземної мови є важливість її володіння задля досягнення успіху в подальшій кар'єрі студентів. Тим не менш варто наголосити на унікальності мети вивчення кожного студента, тому даний момент варто обговорювати в індивідуальному порядку. Викладач повинен допомогти студенту з формуванням та поставленням цілей вивчення іноземної мови, що буде вирішальною мотивацією для досягнення успіху в навчанні.

Друге питання, під назвою «За допомогою яких матеріалів Вам зручніше вивчати іноземну мову?», продемонструвало збереження старих традицій та перехід до нової ери освіти. Згідно зі статистичними даними, 65,1% студентів віддають перевагу вивченню іноземної мови за допомогою інтернет-ресурсів,

до яких входять аудіо-, відеозаписи, соціальні мережі тощо. Однак, 26,2% залишаються вірними друкованим автентичним матеріалам, таким як підручники, журнали та іноземна література. 8,7% студентства краще вивчати мову за допомогою освітніх платформ. Даний відсоток показує низький рівень обізнаності студентів у потенціалі освітніх порталів.

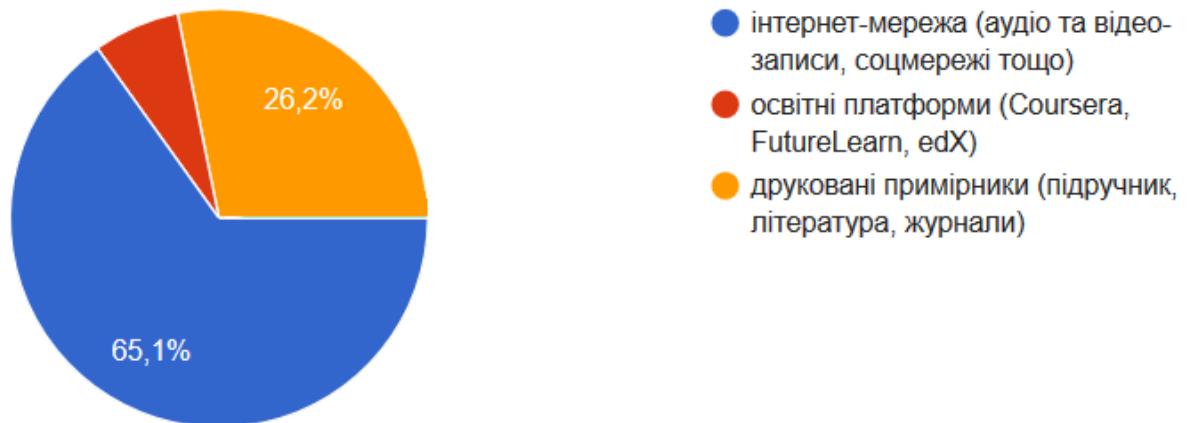

Рис. 2.2 Питання «За допомогою яких матеріалів Вам зручніше вивчати іноземну мову?»

Третє питання «Що є найбільшою перешкодою при обробці іноземних матеріалів?» виявило, що для 55,3% студентів найбільшою складністю є розуміння лексичного складу матеріалів, тобто нестача словникового запасу. 38% поскаржилось на нерозуміння граматичних конструкцій, й тільки 6,7% виказали проблему культурних розбіжностей. Результати опитування підкреслюють необхідність акцентування саме на невідомій лексиці й використанні її на практиці для кращого запам'ятовування.

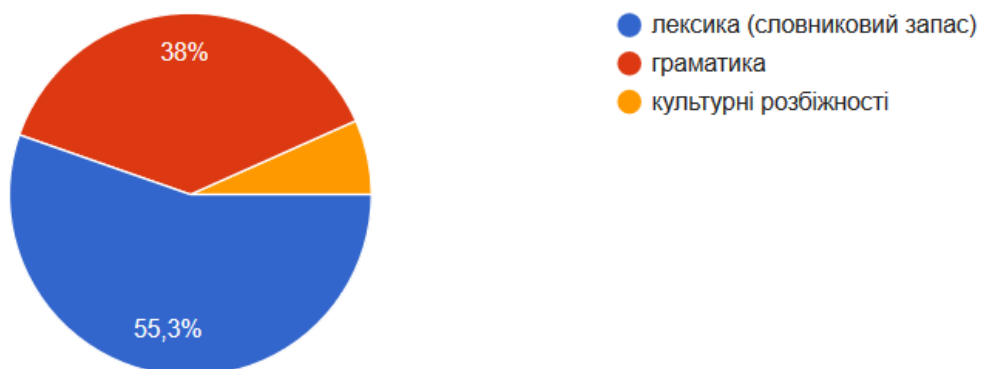

Рис. 2.3 Питання «Що є найбільшою перешкодою при обробці іноземних матеріалів?»

Четвертим було поставлено питання «Згідно з Вашою думкою, для чого потрібна загальна культурна обізнаність?», де лідерами по відповідях стали формування уяви про світове різноманіття (40,7%) та успішні відносини з людьми (34,7%). 16% обійняло прагнення зробити кар'єру на міжнародному рівні, а 8,7% опитуваних мріють подорожувати світом. Питання передбачало, чи розуміють студенти ціль оволодіння загальною культурною компетенцією.

Рис. 2.4 Питання «Згідно з Вашою думкою, для чого потрібна загальна культурна обізнаність?»

П'яте питання показало, що 90% студентів зацікавлені у поглибленні знань щодо особливостей культури інших націй, в той час як 8,7% не визначились з відповіддю. Дана статистика свідчить про актуальність соціокультурних знань та популяризацію ідей міжнаціональних цінностей.

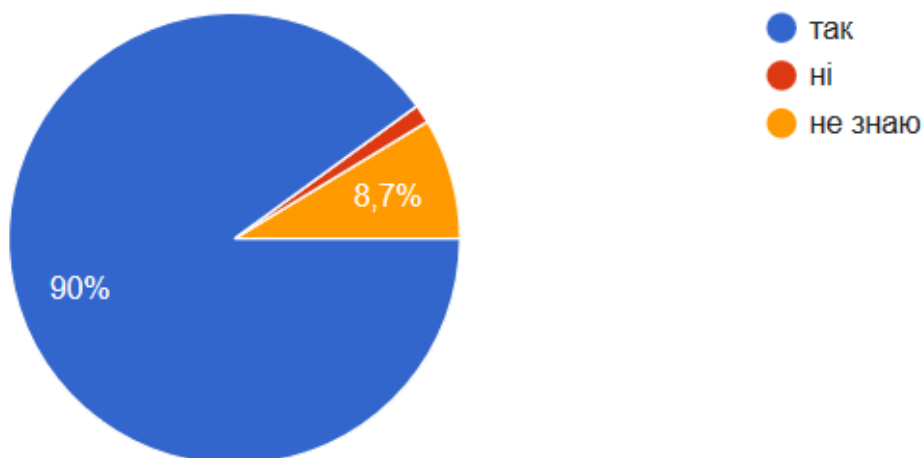

Рис. 2.5 Питання «Вам цікаво поглиблювати знання щодо особливостей іншої культури?»

Поставивши шосте питання, ми мали намір визначити, що вбачають студенти під самоціллю успішної міжнародної комунікації. Було запропоновано наступні варіанти відповідей: «Успішна міжнародна комунікація потрібна для того, щоб...» а) встановити гарні відносини з представниками інших культур (20,7%); б) збільшити міжкультурну обізнаність в умовах глобалізованого світу (40,7%); в) розширити кругозір та коло друзів (18,7%); г) підвищити навички спілкування іноземною мовою (20%).

Рис. 2.6 Питання «Успішна міжнародна комунікація потрібна для того, щоб...»

Таким чином, при навчанні іноземної мови важливо обговорити з кожним студентом в індивідуальному порядку його особисту ціль міжнародної комунікації. Це стане додатковою мотивацією у процесі вивчення другої мови, формуючи соціокультурну компетенцію студента.

Цікавим для аналізу стало сьоме питання опитування, спрямоване на виявлення частоти непорозумінь з представниками інших національностей на підставі культурних розбіжностей. Результати дуже контрастні. 51,3% студентів мовних та немовних спеціальностей поділилися досвідом, що час від часу ставали свідками культурних непорозумінь, а в той час як 40% опитуваних взагалі не зустрічали конфліктних ситуацій. Це може свідчити про те, що а) у даних студентів мало досвіду в міжкультурній комунікації; б) студенти вміло користуються правилами міжнародної поведінки. Хотілося б сподіватися на краще, проте 6,7% взагалі не усвідомлюють чи стали вони

учасниками міжкультурної сутички інтересів. Саме з непорозумінь традицій та звичаїв різних народів й виникають конфліктні ситуації, тому конче треба акцентувати увагу на міжкультурному діалогу націй.

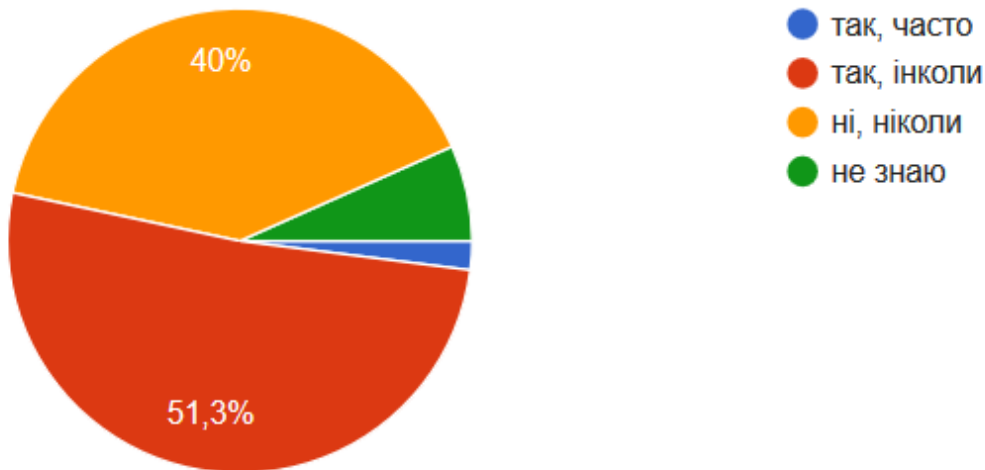

Рис. 2.7 Питання «Чи траплялися з Вами випадки непорозуміння з представниками інших національностей на підставі культурних розбіжностей?»

Разом з інтеграцією інформаційно-комунікаційних технологій спостерігається деякий зсув пріоритетів студентів та ролі викладача у процесі навчання іноземної мови [13, с. 38]. Восьмим питанням ми хотіли з'ясувати, яким чином студентству легше вивчати іноземну мову. 29,3% ще залишаються відданими застарілій системі освіти, де навчання ведеться цілком під контролем викладача, 8,7% віддають перевагу повністю самостійній роботі над навчальним матеріалом. Проте 62% студентів віддали свої вподобання самостійній праці з періодичною перевіркою викладача.

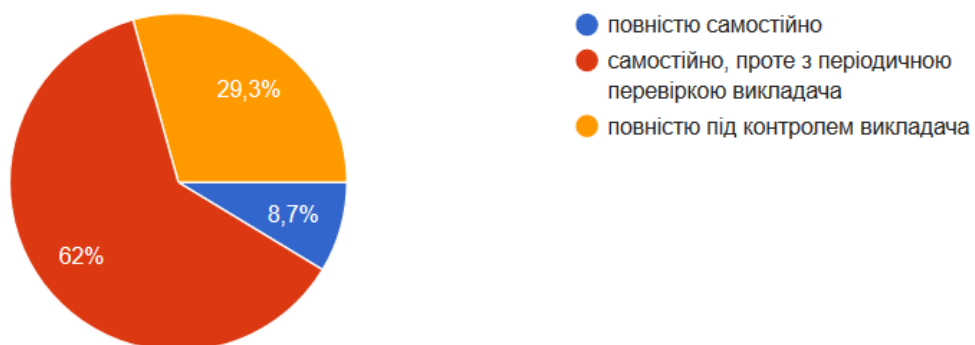

Рис. 2.8 Питання «Вам легше вивчати іноземну мову самостійно чи під контролем викладача?»

Такі результати підтверджують нашу тезу про зміну місця та ролі викладача, коли вчитель становиться «ментором» або ж «наставником». Таким чином, головними задачами викладача стають підготовка автентичних матеріалів для ефективного навчання, регулярна перевірка знань та спрямування в слушний час навчальної траєкторії студентів.

Дев'яте питання – «В якому аспекті іноземної мови Ви відчуваєте нестачу знань?» – підтвердило результати третього питання щодо перепон при обробці іншомовних матеріалів. 78,7% опитуваних виділили саме лінгвістично-лексичний аспект (нестача стійких висловів, фраз, сленгових одиниць тощо). Викладачу необхідно вміло поєднувати подання нового матеріалу, роблячи наголос одночасно на розумінні інформації та запам'ятовуванні нових лексичних одиниць в подальшому. Краще всього буде застосування вивчених слів безпосередньо на практиці в симуляційних іграх [15, с. 139]. Викладач повинен підбадьорювати студентів до постійного використання нововивченої лексики. Порівню розділили проценти соціально-історичний та літературний аспекти, набравши 8,7%. Тобто, найкращим шляхом до формування соціокультурної компетенції студентів буде комбінація лексики, що пов'язана з історією народу, мова якого вивчається, на базі останніх публікацій та літератури.

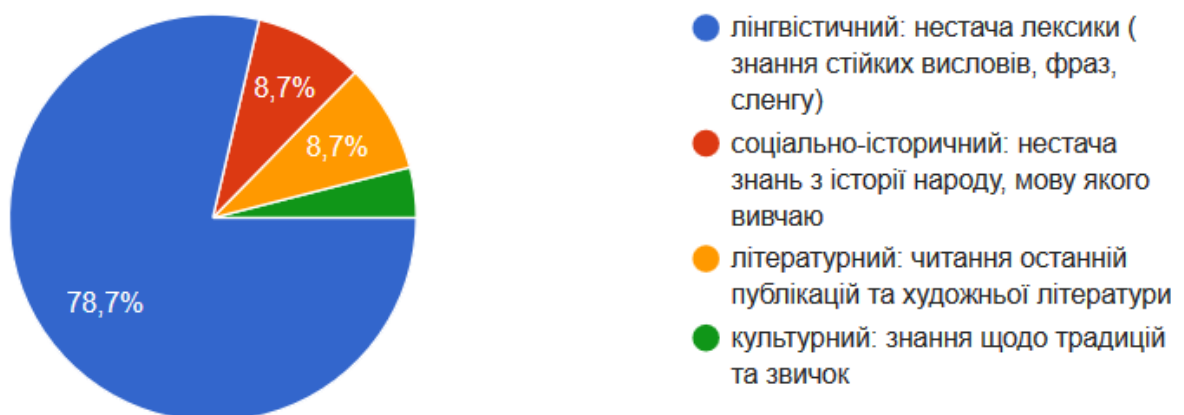

Рис. 2.9 Питання «В якому аспекті іноземної мови Ви відчуваєте нестачу знань?»

Десятим питанням було визначено, що найбільш популярні соціальні мережі серед молоді України сьогодні є Instagram та Telegram, що у відсотковому співвідношенні зайняли 44% та 37,3% відповідно. Лише 10,7% студентів проводять свій час на просторі Facebook, а 3,3% у VK та Viber. Таким чином, найактуальніше буде створювати спільноти саме у Telegram та Instagram каналах для розповсюдження інформації та успішної комунікації між студентами й викладачем.

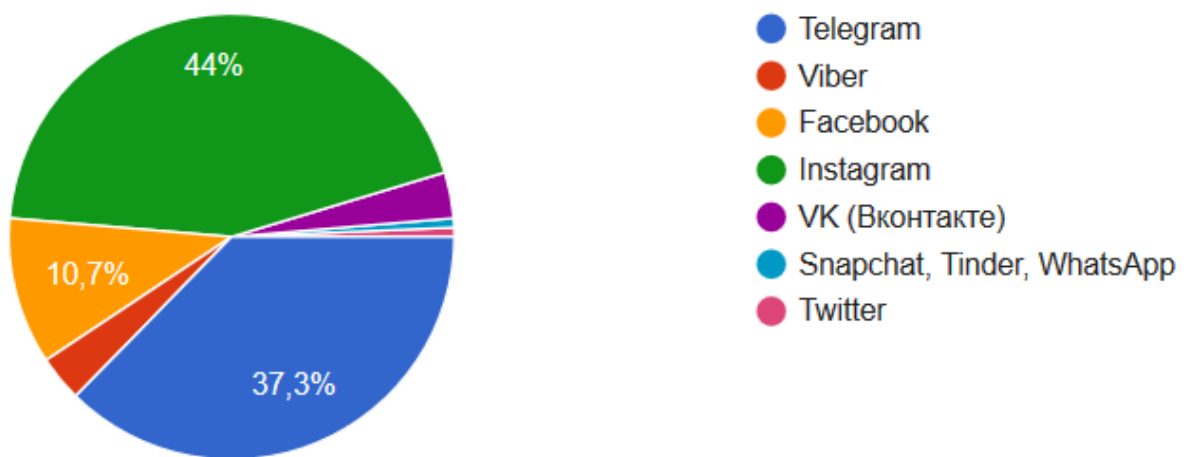

Рис. 2.10 Питання «Якою соціальною платформою Ви найчастіше користуєтесь?»

Отже, згідно з отриманими результатами ми можемо прийти до висновку, що студенти віддають перевагу саме інформаційним веб-технологіям при вдосконаленні іншомовних компетенцій. Вони прагнуть опанувати іноземною мовою, щоб досягти успіху в подальшій кар'єрі та розширити межі власного кругозору. Разом з інтеграцією інтернет-ресурсів необхідно акцентувати увагу на лексичному аспекті навчання, тобто на поповненні словникового запасу, базуючись на соціально-культурному фоні матеріалів. Студенти вбачають важливість здобуття соціокультурної компетентності задля формування уяви про світове різноманіття та ведення успішного міжнаціонального діалогу.

Таким чином, питання впровадження інтернет-технологій в освітню систему України є актуальним та потребує окремої уваги суспільства й спеціалістів. Перехід навчальної діяльності в інформаційний простір дозволяє

сприяти формуванню соціокультурної компетенції, розвитку комунікативних навичок студентів на міжнародній арені, зростанню міжкультурної обізнаності в умовах глобалізованого світу, безпосередньому живому спілкуванню з представниками різних культур.

2.2 Шляхи формування соціокультурної компетенції студентів в процесі навчання іноземної мови

Оволодіння соціокультурною компетенцією повинно відбуватися комплексно, адже усі її елементи взаємопов'язані явища соціального та культурного аспектів. Під соціальним аспектом ми розуміємо набуття знань про прийняті правила спілкування у державі, мова якої вивчається, а під культурним – розуміння реалій, розповсюджених на всю територію країни [17, с. 76]. Тому соціокультурна компетенція є інтегральною складовою під час вивчення іноземної мови.

Постає питання, яким чином можна найефективніше навчити студентів іноземної мови, одночасно сформувавши соціокультурну компетенцію. П.В.Сисоєв справедливо віддає перевагу здійсненню процесу культурного самовизначення особистості під час вивчення іноземної мови [24, с. 103]. Він зазначає, що необхідно створити відповідні дидактико-методичні умови для студентів, щоб кожен міг рефлексувати на свою власну культуру й на самого себе паралельно з вивченням культурних особливостей інших країн.

Пропонуємо розглянути запропоновану В. М. Чирковою теоретичну модель формування соціокультурної компетенції [27, с. 359].

В. М. Чиркова вбачає досягнення формування СКК за допомогою базування навчання іноземної мови на чотирьох принципах:

- 1) Принцип комунікативності;
- 2) Принцип професійного спрямування;
- 3) Принцип інтегративності;
- 4) Принцип мотивування.

Під *принципом комунікативності* розуміється створення таких умов спілкування, які будуть найбільш відповідати реальним, задля забезпечення успішного оволодіння мовними навичками та вміннями.

Принцип професійної спрямованості дозволяє на практиці реалізувати схему передачі професійної культури «Знати – Вміти – Творити – Хотіти», тим самим формуючи готовність до майбутньої професійної діяльності [27, с. 357].

Принцип інтегративності наголошує на перенесенні студента у середовище вивчення інших предметів іноземною мовою. Знання, отримані в результаті симбіозу вивчення іноземної мови разом з іншими предметами, носять не тільки більш фундаментальний, а й прогресивний характер. Студент охоплює нову інформацію одразу іноземною мовою, що збільшує не тільки лексичний запас, а й вміння сприймати та розуміти невідому інформацію. Це сприяє успішному формуванню соціокультурної компетенції.

Ми вже зазначали важливість індивідуального мотивування кожного студента для вивчення іноземної мови. Розглянемо *принцип мотивованості* В.М.Чиркової згідно з яким, аналіз та знання мотивів студентів відіграють велику роль, оскільки різні мотиви мають різну спонукальну силу. Мотиваційна сфера особистості є визначальним компонентом ефективності навчального процесу. Рівень сформованості мотивації визначає успішність формування комунікативної компетенції в цілому та соціокультурної компетенції зокрема. Неможливо організувати процес іншомовної освіти без процесу зацікавлення студентів у актуальності досліджуваного матеріалу [27, с. 358].

У теоретичній моделі було виділено чотири аспекти:

1) *Пізнавальний аспект*, що включає а) знання про країну досліджуваної мови; б) знайомство з історичною, соціальною, економічною, політичною та культурною сферами життя в іншій країні; в) руйнування стереотипів; г) формування уявлень про особливості професійного спілкування мови, яка вивчається.

2) *Розвиваючий аспект* спрямований на а) розвиток основних психічних функцій та лінгвістичних здібностей, які є основоположними в процесі оволодіння іноземною мовою; 2) розвиток комунікативних здібностей.

3) *Виховний аспект* включає виховання а) толерантності та шанобливого ставлення до мови країни, що вивчається та її культури б) морально-етичних норм професійного спілкування; в) розвиток навичок самостійної роботи при оволодінні базовими знаннями у поза аудиторних умовах.

4) *Навчальний аспект* спрямований на а) формування граматичних, лексичних та фонетичних навичок; б) комплексне оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності (аудіюванням, говорінням, письмом, читанням); в) оволодіння основними мовними функціями спілкування в заданих ситуаціях (знайомство, вітання, прощання, прохання тощо) [27, с. 359].

Теоретична модель В. П. Чиркової зазначає основні умови, яких необхідно дотримуватися при організації процесу формування соціокультурної компетенції студентів в процесі навчання іноземної мови. Ми пропонуємо розробку практичної моделі формування соціокультурної компетенції, яка буде базуватися на автентичних іншомовних матеріалах.

2.3 Практична модель формування соціокультурної компетенції на основі автентичних матеріалів

Автентичні матеріали можуть спершу не бути призначеними для навчальних цілей, проте їх можна використовувати в процесі навчання іноземної мови. Під автентичними матеріалами ми розуміємо матеріали, що взяті з першоджерела та наповнені природними лексичними й граматичними конструкціями, де використовувані мовні засоби відповідають адекватній ситуативності та вживаються автентично [42].

І. М. Коломійчук наводить низку аргументів використання автентичних матеріалів на заняттях іноземної мови:

- застосування штучних текстів, відірваних від реалій життя та які не відповідають актуальній суспільній ситуації, може призвести до ускладнення розуміння інформації;
- оброблений чи перероблений матеріал втрачає самобутність іншомовного тексту, в якому повинні відобразитися характерні одиниці комунікації, авторська індивідуальність, національна специфіка тощо;
- автентичні матеріали стилістично та тематично різноманітні, що викликає у студентів зацікавлення;
- застосовані одиниці комунікації функціонально відповідають формі, що притаманна носіям іноземної мови, й соціальному контексту;
- автентичність поданих матеріалів мотивує студентів та пришвидшує оволодіння соціокультурною компетенцією [14, с. 103].

Згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рока, одним з найважливіших плюсів використання автентичних матеріалів є їхній вплив на успішне формування міжнародного партнерства, особливо у сфері освіти, задля забезпечення інтеграції національної системи освіти в міжнародний простір [25].

Генсицька Е. А. розглядає досягнення соціокультурної компетенції студентів комплексно, через оволодіння одночасно мовленнєвою, мовною, компенсаторною та навчально-пізнавальною компетенцією:

1) *Мовленнєва компетенція* проявляється в умінні студента діалогічного та монологічного мовлення, аудіювання, читання та писемного мовлення [5, с.3]. Для формування даної компетенції необхідно застосовувати наступні засоби навчання: а) підручник як основний матеріал для навчання; б) книга для додатково (поза аудиторного) читання, що сприяє досягненню практичної, виховної, освітньої та розвиваючої цілей [2, с. 95]; в) навчальні посібники для індивідуальної та самостійної роботи учнів; г) аудіо та відеозаписи, що є зразком для наслідування та формують вміння сприймати й розуміти мову на слух; д) комп'ютерні програми для забезпечення функціональної комп'ютерної грамотності студентів як форми самостійного та дистанційного навчання.

2) *Мовна компетенція* включає знання з лексики та граматики, а також володіння графікою і орфографією мови, що вивчається: а) робочий зошит для опанування графікою та орфографією іноземної мови, що допомагає засвоїти лексичний та граматичний матеріал в ході виконання завдань до кожного уроку. Крім того, робочий зошит формує у студентів самоконтроль, самокоррекцію та самооцінку [2, с. 97]; б) таблиці, схеми, роздатковий матеріал та ілюстрації для кращого запам'ятовування вивченого матеріалу та накопичення одиниць мови;

3) *Компенсаторна компетенція* передбачає вміння виходити з положення в умовах дефіциту мовних засобів задля отримання та передачі інформації. Даний вид компетенції розвивається такими засобами як: а) підручник; б) Інтернет; в) перебування в країні, мова якої вивчається.

4) *Навчально-пізнавальна компетенція* передбачає оволодіння загальними навчальними вміннями, формування уміння самостійного навчання. До засобів, що розвивають навчально-пізнавальну компетенцію, відносять наступні: а) різноманітні словники, де студент може знайти пояснення слів, поєднання їх з іншими словами, приклади вживання; б) підручник; в) книга для читання; г) навчальні посібники; д) комп'ютерні програми та Інтернет [5, с. 4].

Ми спостерігаємо деяку одноманітність використовуваних навчальних засобів з опорою на застарілу систему освіти. Саме через це ми пропонуємо власну практичну модель формування соціокультурної компетенції студентів (див. Рис. 2.11).

Усе більше науковців відзначають значущість сучасних технологій навчання. Гордієнко Н. М. стверджує, що ми стаємо свідками еволюції методів навчання іноземної мови. Студентство сьогодення має можливість зануритись у природне мовне середовище, хоч і у віртуальному інформаційному просторі, за допомогою інтернет-ресурсів та комунікаційних технологій [6, с. 2].

З метою формування соціокультурної компетенції, ми пропонуємо кожне заняття зробити мультимедійним та розділити автентичні матеріали на наступні три головні блоки: аудіозаписи, відеозаписи та текстові матеріали.

До аудіозаписів відносяться наступні ресурси:

1) *Пісні* на мові, яка вивчається. Їх можна в свою чергу розподілити на дві групи – фольклорні та сучасні.

Усі люди люблять слухати музику, для більшості – це невід’ємна частина життя. Коли викладач інтегрує та застосовує елементи пісень на заняттях, це позитивно впливає на ряд чинників. По-перше, пісні формують сприятливу та дружню атмосферу навчання. Між викладачем й студентами з’являється додаткова спільна річ, яка позитивно впливає на вивчення іноземної мови. По-друге, у студентства збільшується інтерес до іноземної культури, адже музика є інтегральною частиною культури та мистецтва нації, відображає її національну душу. Важливо впроваджувати як народну (фольклорну), так і сучасну музику, що допоможе сформувати цілісну картину музикального мистецтва іншої країни.

2) *Подкастинг* (від англ. – *podcast*) представляє собою ряд цифрових медіа-файлів у інтернет-мережі або на персональному комп’ютері [43]. Найчастіше його можна зустріти як додаток до підручників з вивчення іноземної мови у вигляді CD або DVD-дисків.

Задача викладача в даній ситуації поширити подкасти серед студентів (через електронну пошту, або на флешку індивідуально) для самостійного опрацювання. Подкасти виконують водночас декілька функцій. Студент має можливість сприймати природне мовлення представників іншої культури, переймати манеру говоріння, слідкувати за використанням лексичних та граматичних конструкцій – усе це допомагає покращити запам’ятовування та відтворення вивченого матеріалу.

Згідно з Г. В. Князевою, навчання іноземної мови за допомогою мультимедіа технологій забезпечує подання матеріалу з впливом одразу на

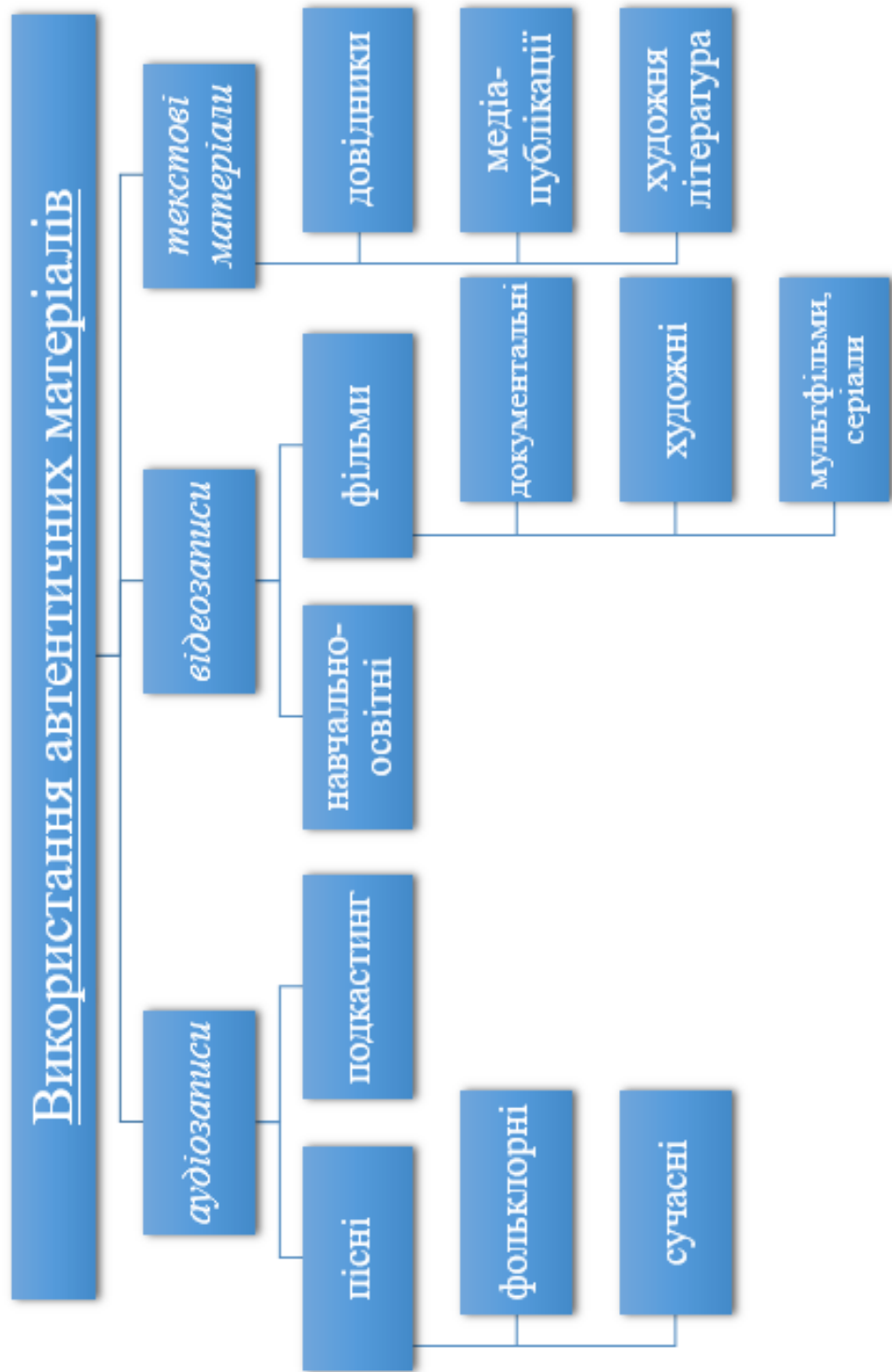

Рис. 2.11. Практична модель формування соціокультурної компетенції на основі автентичних матеріалів

декілька органів чуття, що збільшує засвоєння нового матеріалу майже на 75% [11, с. 14].

Дж. Лонерган підрозділяє відео матеріали на наступні три групи: 1) розважальні програми (шоу, відео-кліпи тощо); 2) програми, що базуються на фактичній інформації (документальне відео, теледискусії, ток-шоу); 3) короткі програми (новини, прогноз погоди, рекламні оголошення тощо) [35, с. 17].

Ми пропонуємо розподілити відеозаписи на наступні категорії:

1) *Навчально-освітні відеозаписи*, до яких входять блок записів, спрямованих на надання нової інформації (вивчення суто граматики та лексики, вивчення фактів з історії та культури країни, мова якої вивчається тощо). Повторення лексики та розширення словникового запасу – головна задача відеоматеріалів [21, с. 3]. Наприклад, велику кількість навчальних відео можна віднайти на освітній платформі Coursera.

2) *Фільми іноземною мовою*: документальні та художні, мультфільми та серіали. Дана категорія дуже важлива до заохочування. Потрібно правильно інтегрувати її в процес навчання, щоб не перетворити його суцільно на «розважальний перегляд фільмів».

Викладач має перед собою дві задачі. Перша полягає у підборі відповідних фільмів, що будуть переплітатися з темою практичного курсу іноземної мови, й водночас будуть складати предмет інтересу для студентів та мати у підґрунті соціально-історичний фон. Зміст другої задачі – мотивування студентів до самостійного перегляду фільмів іноземною мовою. Таким чином, відбудеться пришвидшення процесу формування соціокультурної компетенції.

Блок текстових матеріалів представлений наступним рядом:

1) *Довідники* як паперові, так і цифрові. Перевага сучасних цифрових довідників полягає у відтворенні найактуальнішої інформації. Інтернет-довідники постійно оновлюються, що дозволяє віднайти відповіді на усі питання студентів самостійно.

2) *Медіа-публікації*. Інтернет-мережа переповнена медіа-публікаціями, сюди можна віднести новини, пости у блогах на усі тематики, наукові дослідження тощо. Нипадимка А. С та Сарновська Н. І. стверджують, що особливу зацікавленість у студентів викликає використання автентичних наукових, науково-популярних і політичних матеріалів [18, с. 85]. Перевага медіа-публікацій в тому, що застосуються актуальні лексичні одиниці та граматичні конструкції. При застосування на заняттях текстів з останніх передових джерел інформації, можна досягти ефекту «крокування з часом», що сприятливо відобразиться на знаннях студентів та міжнародній соціокультурній компетенції.

3) *Художня література*. Ми виокремили суто художню літературу, адже саме в ній проглядається соціальний та історичний контексти іноземної культури, мова якої вивчається. Згідно з думкою Ю. В. Маркобок, тексти художніх творів є головним джерелом екстралінгвістичної та лінгвістичної інформації та вважаться як найважливіший спосіб залучення студентів до культури країни [15, с. 138].

Пропонуємо перейти до наступної моделі застосування здобутих навичок соціокультурної компетенції.

Під час навчання іноземної мови, дуже важливо не обмежуватися виключно аудиторними стінами. Викладач повинен вмотивувати студентів до застосування здобутих навичок в умовах реального життя. Нажаль, багато студентів вбачають в цьому проблему теперішньої системи навчання іноземної мови, адже більшість з студентів по закінченню курсу виходять з комплексами (набутими) та незламаним бар'єром мовлення.

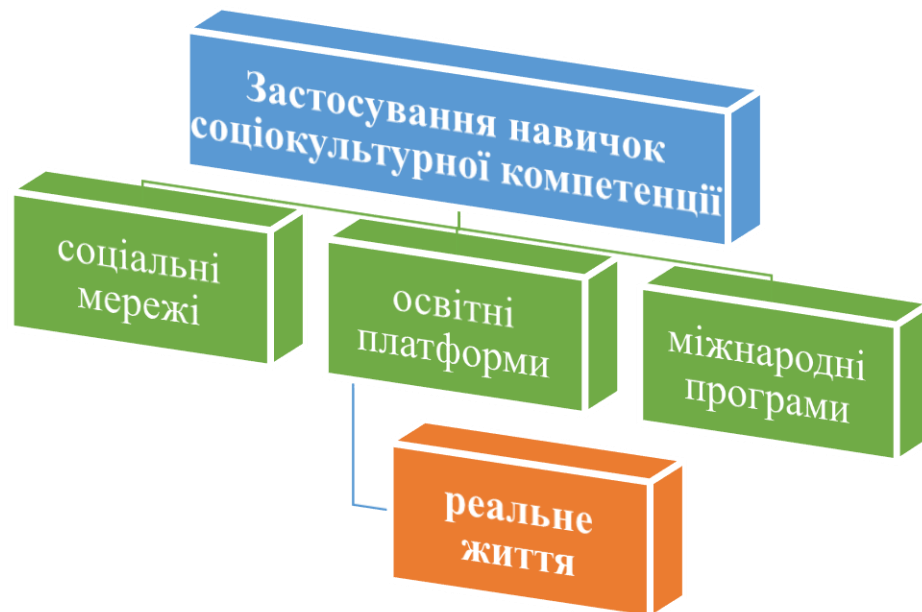

Рис. 2.12 Модель застосування здобутих навичок соціокультурної компетенції студентами

У нашій моделі можна побачити три зони застосування соціокультурних навичок іноземної мови: соціальні мережі, освітні платформи та міжнародні програми. Це шлях до подолання мовленнєвого «бар'єру» та «страху», який студенти мають у говорінні іноземною мовою.

Спочатку викладач має заохотити студентів спілкуватися у соціальних мережах іноземною мовою. Наприклад, в якості першого рівня, спілкування іноземною мовою між собою у соціальній групі. Другий рівень – знаходження студентами іноземних друзів по листуванню в соціальних мережах. Таким чином, відбудеться перший «печатний» контакт та комунікація двох культур. Гарний плюс, відказати студентам перевести мову їхніх гаджетів на мову, що вивчається. Це виробить автоматичну звичку сприймати все на іноземній мові.

Наступний крок у мотивуванні студентів користуватися освітніми платформами (Coursera, FutureLearn, edX тощо) для додаткового навчання. Крім того, що вони зможуть здобувати знання з інших сфер одразу іноземною мовою, у студентів буде можливість спілкуватися з однодумцями та краще запам'ятовувати матеріал.

Третій крок, безпосередня участь студентів у міжнародних програмах, молодіжних обмінах, тренінгах, форумах тощо. Викладач має постійно надавати інформацію про актуальні міжнародні можливості та стати зразком для наслідування. Наприклад, актуальними каналами в соціальній мережі Telegram є наступні: [@Mozhlyvosti](#), [@studwaydiem](#), [@sumdu_ua](#), [@unistudy_ua](#), [@ifsk_international](#) тощо. Знаходити інформацію про міжнародні проекти можна також на сайтах: [unistudy.org.ua](#), [grantist.com](#), [diem.studway.com.ua](#). Дані веб-ресурси публікують останні новини.

Молодіжні міжнародні проекти є гарною нагодою для студентів, щоб скористатися та спробувати власні сили в безпосередній комунікації з представниками інших культур. Однією з особливостей міжнародних програм є присутність представників різних національностей на одній локації, що сприяє формуванню соціокультурної компетенції та лінгвістичних умінь.

Таким чином, розроблений комплексний підхід до навчання студентів іноземної мови з інтеграцією інформаційно-комунікаційних та медіа технологій допомагає сформувати соціокультурну компетенцію та застосовувати її на практиці у реальному житті, що впливає на покращення міжнародних стосунків різних держав та їхніх громадян.

ВИСНОВКИ

Бурхливий розвиток інтернет-технологій став стимулом до трансформацій у сфері освіти, утворивши нові вимоги до представників суспільства та самої освітньої системи. Вже чітко прослідковується тенденція до злиття освітніх та інформаційних засобів навчання іноземної мови.

У ході проведення дослідження було визначено поняття соціокультурної компетенції як вміння використовувати одночасно сукупність загальнокультурних, лінгвокраїнознавчих, соціолінгвістичних та культурознавчих компонентів задля досягнення міжкультурного порозуміння між окремими особами чи групами представників різних суспільств через мовні та немовні засоби в рамках соціокультурної картини однієї зі сторін комунікації.

Проведений соціальний експеримент дозволяє стверджувати, що студенти віддають перевагу саме інформаційним веб-технологіям при вдосконаленні іншомовних компетенцій. Разом з інтеграцією інтернет-ресурсів необхідно акцентувати увагу на лексичному аспекті навчання, тобто на поповненні словникового запасу, базуючись на соціально-культурному фоні матеріалів. Перехід навчальної діяльності в інформаційних простір дозволяє сприяти формуванню соціокультурної компетенції, розвитку комунікативних навичок студентів на міжнародній арені, зростанню міжкультурної обізнаності в умовах глобалізованого світу, безпосередньому живому спілкуванню з представниками різних культур.

Узагальнюючи теоретичне напрацювання науковців, було запропоновано власну практичну модель формування соціокультурної компетенції на основі автентичних матеріалів.

Таким чином, під час проведення дослідження було досягнуто поставленої мети. Було обумовлено важливість інтеграції інтернет-технологій у навчальний процес вивчення іноземної мови, було виокремлено головні аспекти використання інтернет-ресурсів на заняттях з метою формування

соціокультурної компетенції студентів, що вивчають іноземну мову, було обґрунтовано необхідність акцентування саме на набутті соціокультурного компонента студентами за допомогою автентичних матеріалів.

Було доведено, що оволодіння соціокультурною компетенцією повинно відбуватися комплексно, адже усі її елементи взаємопов'язані явища соціального та культурного аспектів. Впровадження інтернет-ресурсів та автентичних матеріалів, що взяті з першоджерела та наповнені природними лексичними й граматичними конструкціями, допоможуть збільшити ефективність навчання іноземної мови.

У ході наукової роботи був розроблений комплексний практичний підхід до навчання студентів іноземної мови з інтеграцією інформаційно-комунікаційних та медіа технологій, що сприяє формуванню соціокультурної компетенції та покращенню міжнародних стосунків різних держав та їхніх громадян. За допомогою соціокультурного навчання у студентів формується толерантне ставлення до інших культур, прийняття традицій та національних цінностей інших держав. Усе це сприяє утворенню позитивного ставлення до мультикультурності та зацікавленості студентів у вивченні іноземної мови.

Проведене дослідження є актуальним та потребує подальшого вивчення провідними науковцями України та закордону. Наприклад, одним з напрямків подальшого дослідження може бути систематизація вправ із залученням інтернет-ресурсів та автентичних матеріалів задля формування соціокультурної компетенції студентів.

Я, Полупан Маргарита Олександрівна, своїм підписом засвідчую, що моя бакалаврська робота *«Шляхи формування соціокультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови»* виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ананьев Б. Г. Психология и проблемы человекознания / Б. Г. Ананьев; под редакцией А. А. Бодалева. – М. : Издательство «Институт практической психологии». – Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. – 384 с.
2. Биболетова М. З. Мультимедийные средства как компонент УМК для средней школы / М. З. Биболетова // Иностранные языки в школе. – 1999. – № 2. – С. 95–98.
3. Болтівець С. І. Мова як вираження національної психіки, душі і совісті народу / С. І. Болтівець // Дивослово. – 1994. – № 7. – С.23–27.
4. Воробйова І. А. Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи засобами іноземної мови: Дис... канд. пед. наук: 13.00.09 // Інститут педагогіки АПН України. – К., 2003. – 193 с.
5. Генсицкая Э. А. Роль социокультурной компетенции в овладении иностранным языком / Э. А. Генсицкая // Журнал : Вестник науки и образования. Секция : Народное образование. Педагогика. – 2014. – С. 1–6.
6. Гордієнко Н. М. Особливості формування соціокультурної компетенції у студентів немовних спеціальностей за допомогою сучасних інформаційних технологій / Н. М. Гордієнко // Журнал : Філологічні науки. Секція : Методика викладання мови і літератури. – Національний Технічний Університет України «Київський Політехнічний Інститут». – 2013. – С. 1–3.
7. Грішина Я. М. Іншомовна компетенція як невід'ємна складова професійної підготовки майбутнього митця [Текст] / Я.М. Грішина, В.С.Куліш // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013 р. / Відп. за вип.

- В.В. Опанасюк. – Суми : СумДУ, 2013. – Ч.1. – С. 26–27.
8. Долинський Є. Компоненти, критерії та рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх перекладачів // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – Випуск № 3. – С. 142–148.
 9. Закон України. Про вищу освіту. Загальні положення. Стаття 1. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
 10. Кирьякова А. В. Теория ориентации личности в мире ценностей : монография / А. В. Кирьякова. – Оренбург : ОГУ, 2000. – 188 с.
 11. Князева Г. В. Применение мультимедийных технологий в образовательных учреждениях / Г. В. Князева // Журнал : Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева. Секция : Народное образование. Педагогика. – 2010. – № 16. – С. 1–18.
 12. Кобзева Н. И. Возрастной и социально-психологический портрет современного студента образовательного процесса вуза / Н. И. Кобзева // Журнал : Современные исследования социальных проблем. Секция : Педагогическая психология. – 2011. – С. 1–11.
 13. Колодько Т. М. Спрямування іншомовної соціокультурної компетенції майбутніх вчителів іноземних мов на міжкультурне спілкування у процесі професійної підготовки // Рідна школа. – 2006. – № 7. – С. 38–39.
 14. Коломійчук І. М. Автентичні матеріали як ефективний засіб забезпечення соціокультурного спрямування процесу навчання іноземної мови / І. М. Коломійчук // Журнал : Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія. Педагогічні науки. – 2017. – № 1 (13) – С. 102–105.
 15. Маркобок Ю. В. Використання автентичних матеріалів для формування комунікативної та соціокультурної компетенції старшокласників на уроках англійської мови / Ю. В. Маркобок // Журнал : Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 1 (45). – Частина I. – С. 137–144.

16. Мелекесов Г. А. Аксиологизация педагогического образования студентов : монография / Г. А. Мелекесов. – Челябинск : ИПК ОГУ, 2000. – 170 с.
17. Мочар, О.Ф. Соціокультурна компетенція та прагматична компетенція як компонент навчання перекладу [Текст] / О.Ф. Мочар // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологічні науки. – 2004. – № 4(63). – С. 73–78.
18. Нипадимка А. С., Сарновська Н. І. Роль автентичних текстів в навчанні іноземним мовам майбутніх фахівців-міжнародників / А. С. Нипадимка, Н. І. Сарновська // Журнал : Молодий вчений. – № 4.1 (31.1). – 2016. – С.84–87.
19. Пентилюк М. І. Когнітивно-комунікативна модель удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів філологічного профілю // Наукові записки. Серія «Філологічна». – 2013. – Випуск №40. – С. 160–165.
20. Проект державного освітнього стандарту з іноземної мови (загальна середня освіта). V–IX класи [Текст] // Іноземні мови. – 1998. – №1. – С. 5-14.
21. Пшеняннікова Н. О. Використання відеофільмів на уроках англійської мови / Н. О. Пшеняннікова // Журнал : Науковий вісник Донбасу. – 2012. – № 1. – С. 1–9.
22. Сафонова В. В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам : дис. д-ра пед. наук : 13.00.02 / Сафонова Виктория Викторовна. – Москва: Высшая школа, 1991. – 311 с.
23. Сохранов-Преображенский В. В. Развитие профессиональных умений студентов в образовательной среде вуза как основа их смыслообразующей профессиональной подготовки / В. В. Сохранов-Преображенский // Журнал : Известия высших учебных заведений. Секция : Гуманитарные науки. – 2013. – № 3. – С.168–174.
24. Сысоев П. В. Языковое поликультурное образование в XXI веке /

- П.В.Сысоев // Журнал : Язык и культура. Секция : Народное образование. Педагогика. – 2009. – С. 96–110.
25. Указ Президента України. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – (25.06.2013).
26. Черноморова О. Н. Индивидуально-психологические и возрастные особенности студентов при обучении иностранному языку / О.Н.Черноморова // Журнал : Известия Южного федерального университета. Технические науки. Секция : Народное образование. Педагогика. – 2011. – С. 143–150.
27. Чиркова В. М. Теоретическая модель формирования социокультурной компетенции / В. М. Чиркова // Журнал : Вестник Костромского государственного университета. Секция : Народное образование. Педагогика. – № 4. – 2008. – С. 356–360.
28. Шевырдяева К. С. Психологические особенности формирования мотивации студентов в процессе учебной деятельности / К. С. Шевырдяева // Журнал : Вестник Пензенского государственного университета. Секция : Психология. – № 1 (5), 2014. – С. 69–74.
29. Berardo S. The use of authentic materials in the teaching of reading / S. Berardo // The Reading Matrix. – 2006. – №6 (2) – P. 60–69.
30. Bowler B. [Electronic resource] Graded Readers and 21st Century Skills / B. Bowler // Oxford University Press ELT. – 2018. – Access mode : <https://oupeltglobalblog.com/2018/04/18/graded-readers-and-21st-century-skills/>.
31. Brown J. S. [Electronic resource] Growing up digital: How the web changes work, education, and the ways people learn / J. S. Brown // Journal of the United States Distance Learning Association, 2002. – №2 (16). – Access mode : http://www.usdla.org/html/journal/FEB02_Issue/article01.html.
32. Byram M., Gribkova B., Starkey H. [Electronic resource] Developing the intercultural dimension in language teaching: a practical introduction for

- teachers / M. Byram, B. Gribkova, H. Starkey // Language Policy Division Directorate of School, Out-of-School and Higher Education. – Strasbourg, 2002. – Access mode : – https://www.researchgate.net/publication/252099071_DEVELOPING_THE_INTERCULTURAL_DIMENSION_IN_LANGUAGE_TEACHING.
33. Deardorff D. K. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization / D. K. Deardorff // Journal of Studies in International Education, Fall 10 – 2006. – P. 241–266.
34. Fantini A. [Electronic resource] About Intercultural Communicative Competence: a construct / A.Fantini // School for International Training. Brattleboro, Vermont, USA. – Access mode : – http://www.sit.edu/SITOccasionalPapers/feil_appendix_e.pdf 2010.
35. Lonergan, J. Video in Language Teaching / J. Lonergan. – Cambridge : Cambridge University Press, 1984. – 136 p.
36. March T. [Electronic resource] The 10 Stages of Working the Web for Education. – Access mode : – <http://tommmarch.com/writings/10-stages/>.
37. Pozzo M. I. Teachers' awareness about intercultural competence in teaching socioculture in Spanish as a foreign language / M. I. Pozzo // IV International Conference on the Development and Assessment of Intercultural Competence. Center for Educational Resources in Culture, Language and Literacy. University of Arizona. – 2014. – P. 21–44.
38. Young T., Sachdev I. Intercultural communicative competence: exploring English language beliefs and practices / T. Young, I. Sachdev // Language awareness, Vol.20. – №2. – 2011. – P. 81–98.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

39. Зевако В. І. Словничок лінгвістичних термінів (на допомогу студентів-філологу) / В. І. Зевако. – Тернопіль : Видавн. відділ ТЕІПО, 2002. – 30с.

40. Лингвистический энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / 2-е издание, дополненное гл. ред. В. Н. Ярцева. – Москва : Большая рос. энцикл., 2002. – 709 с. – Режим доступа : <http://lingvisticheskiy-slovar.ru/description/diskurs/168>.
41. Матвеева Т. В. МЗЗ Полный словарь лингвистических терминов / Т.В.Матвеева. – Ростов н/Д : Феникс, 2010. – 562 с.
42. Публічний електронний словник української мови. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukrlit.org/slovnyk/>.
43. Словник іншомовних слів. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.jnsm.com.ua/ures/book/index.shtml?16601>.